

Kurk
Lietuvai

Bendru sutarimu link savivaldybių savarankiškumo stiprinimo

Projekto vadovai: Skaidrilė Grigaitė-Mockevičienė,
Dovilė Sujetaitė, Vytautas Vaitiekūnas

Projekto savininkė: Rėda Brandišauskienė, LR Prezidento patarėja

Pokyčiai, kurių siekiame

Savarankiška ir atsakinga savivalda

– fiskalinės decentralizacijos lygis priartės prie EBPO šalių vidurkio.

Efektivesnis valstybės lėšų panaudojimas

– didesnis (finansinis) savarankiškumas leis efektyviau tvarkyti savivaldybių biudžetus ir teikti kokybiškesnes paslaugas gyventojams.

Alternatyvūs finansavimo šaltiniai

– savivaldybių finansavimo sistemos pokyčiai, leisiantys didinti savivaldybių pajamas.

Subsidiarumo principo įgyvendinimas

– peržiūrint savivaldybių vykdomų, valstybės deleguotų ir savarankiškųjų, funkcijų pasiskirstymo efektyvumą.

Atliepti individualūs savivaldybių ir jų gyventojų poreikiai

– keisti regioninės politikos požiūrį, problemas kildinant iš apačios, kai konkretaus žmogaus, miesto ir regiono poreikiams patenkinti sutelkiamos vietos savivaldos, regiono ir valstybės turimos priemonės.

Mažėjanti regioninė atskirtis

– tolygesnė regionų plėtra ir tvaresnis savivaldybių socialinio – ekonominio potencialo vystymas.

Pasitikėjimas ir partnerystė

– menką centrinės valdžios ir vietos savivaldos bendradarbiavimą keisti į lygiavertę partnerystę.

Didesnė savivaldos atsakomybė

– didesnis atskaitingumas vietos bendruomenei ir aktyvesnis piliečių įsitraukimas į demokratinius procesus.

Projekto tęstinumas

– savivaldybių savarankiškumo stiprinimo priemonių planas įtrauktas į būsimos Vyriausybės programą.

Suinteresuotos šalys

Nacionalinės institucijos

LR Seimas (VVSK)
LR Prezidentūra
LR Vyriausybė
VRM ir RPD
FM ir CPVA
Valstybės kontrolė
Lietuvos bankas
Kt.

Savivalda

60 savivaldybių
Lietuvos savivaldybių
asociacija
LVBOS

Ekspertai

EBPO
STRATA
EK atstovybė
Lietuvoje
Akademinė
bendruomenė
Tyrimų institutai
NVO
Asociacijos
Kt.

Politinės partijos

LVŽS
TS-LKD
LSDDP
LRLS
LSDP
LLRA-KŠS
LLP
TT (LT)
DP

Projekto gairės

ANALIZĖ

VIEŠOJI KONSULTACIJA

REZULTATAS

2020/05/29

2020/07/10

2020/07/15

2020/07/23

2020/09/03

2020/09/04

Esamos situacijos analizė

Lietuvos regionų būklė ir savivaldybių savarankiškumo apimtis.

Užsienio šalių gerosios praktikos analizė

Tarptautinės (ES, EBPO) decentralizacijos tendencijos. Suomijos ir Nyderlandų lyginamoji analizė

Savivaldybių apklausa

Iššūkių, poreikių ir pasiūlymų dėl savarankiškumo stiprinimo tyrimas

Pagrindas kitiems žingsniams ir derybų argumentams

Fokus diskusija su pagrindinėmis suinteresuotomis šalimis

LRP, LRS VVSK, LRVK, VRM, FM ir LSA

Prioritetų ir sprendimo komponentų išgryninimas

Regionų forumas 2020

Tema: savivaldybių savarankiškumas

Savarankiškumo stiprinimo priemonių plano pristatymas

Bendradarbiavimo memorandumas dėl savarankiškumo stiprinimo

Savivaldybių savarankiškumo stiprinimo priemonių planas

Analizėje bei viešojoje konsultacijoje išgryninti pasiūlymai dėl teisinių ir praktinių veiksmų, jų „laiko juosta“ ir institucijų atsakomybės.

Tarpinstitucinio bendradarbiavimo rekomendacijos

Remiantis kitų formatų bei projekto proceso patirtimi, išgrynintos rekomendacijos kitiems regioninės politikos klausimams ateityje.

ANALIZĖ

2020/05/29

Esamos situacijos analizė

Kurk
Lietuvai

SAVIVALDOS STIPRINIMO SIEKIAI STRATEGINIUOSE DOKUMENTUOSE: DAUG ERDVĖS ĮGYVENDINIMUI

NPP 2021–2030 (*projektas*):

- „tvariai ir subalansuotai vystyti Lietuvos teritoriją ir mažinti regioninę atskirtį (VII)
- „peržiūrėti savivaldybių valstybines ir savarankiškas funkcijas remiantis subsidiarumo principu (VIII).

Regioninės politikos baltoji knyga 2017–2030:

- „atsakinga ir į ekonominę plėtrą orientuota savivalda – pirmasis Lietuvos regioninės politikos ramstis“;
- „regioninės politikos efektyvumas priklauso nuo bendradarbiavimo tarp nacionalinio ir vietos bei regioninio lygmens efektyvumo“.

Planavimo dokumentuose stiprūs regionai ir savivalda, subsidiarumu pagrįstas funkcijų pasidalijimas siejami tiek su valdymo efektyvinimu, paslaugų kokybės gerinimu, tiek su regionų būklės gerinimu, tačiau siekiai retai sutampa su darbais.

Ateityje bus galima vertinti Strateginio planavimo pertvarkos, naujo LR teritorijos bendrojo plano bei RPĮ, pradėtos savivaldybių funkcijų peržiūros poveikį.

Svarbu užtikrinti, kad būtų nuosekliai įgyvendinamas NPP projekte numatytas subsidiarumo principas, o formuojant regioninę politiką, laikomasi Baltosios knygos susitarimų.

REGIONINĖS POLITIKOS INSTITUCINĖ STRUKTŪRA NĖRA PAKANKAMAI VEIKSMINGA

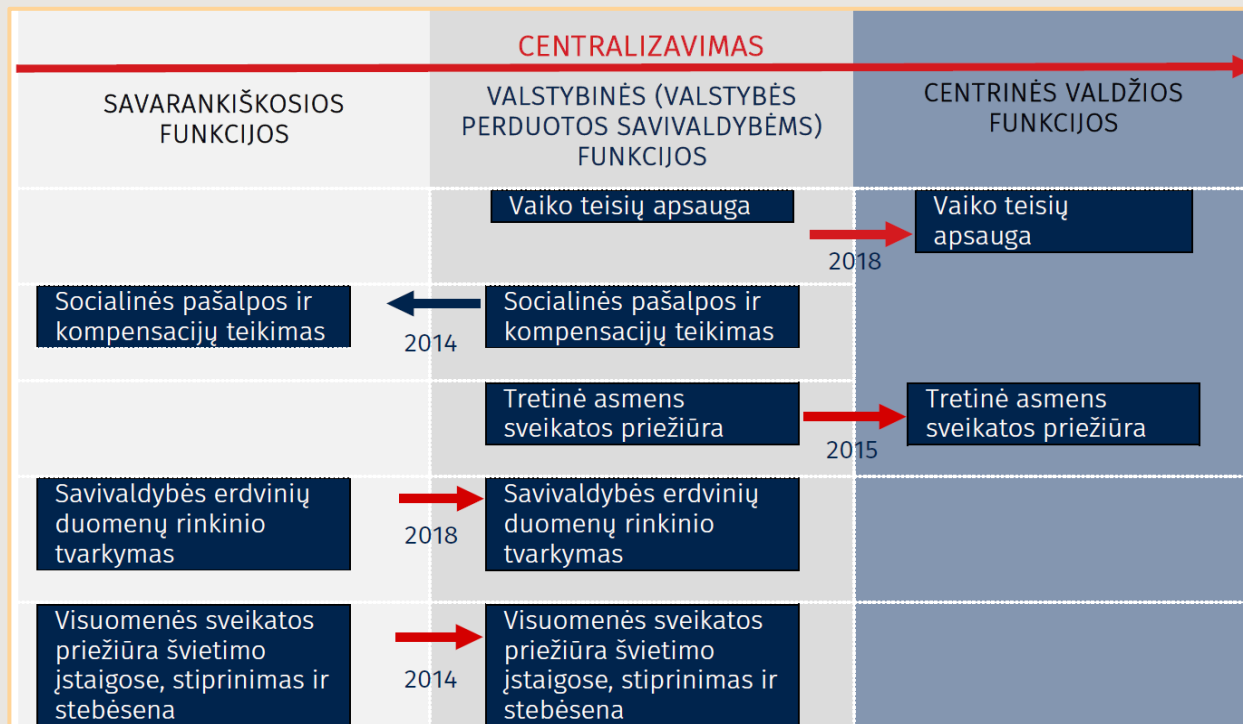
- Dominuoja **centralizuotas (sektorinis) sprendimų priėmimas ir įgyvendinimas**, trūksta į teritorijos poreikius orientuoto požiūrio (EBPO 2019).
- Teritorinio vystymosi strategijos retai siejamos su regionine specializacija; **maža regionų finansinė nepriklausomybė**; nepakankamos paskatos pritraukti investicijų ir kurti darbo vietas (EK 2020).
- **Didelė priklausomybė nuo ES finansavimo** (96 % viso regioninei politikai skirto viešojo finansavimo 2011 – 2018 m.)
- **Regioninio bendradarbiavimo potencialas neišnaudotas**: ribotas RPT vaidmuo (*iki RPI 2020*), trūksta finansinių paskatų, funkcinių zonų metodika dar tik rengiama.
- **Silpna vietos gyventojų įtrauktis**:
 - 66 % jokia forma nedalyvauja sprendžiant vietos reikalus (VRM 2018).
 - EBPO *Civic Engagement* reitingas: **Lietuva 30-ta iš 40-ies šalių**.

Veiksmingos institucinės sistemos trūkumas, ribotos teisinės prielaidos, nesusiformavusi atvira, įtrauki, konstruktyviu dialogu paremta bendradarbiavimo kultūra. riboja galimybes kryptingai siekti regioninės politikos tikslų, užtikrinti visų – nacionalinio, regioninio, vietos savivaldos ir bendruomenės lygmens pusių įtraukimą.

CENTRALIZACIJOS TENDENCIJOS VALSTYBĖS VALDYMO FUNKCIJŲ PASISKIRSTYME

Savivaldybių vykdomų funkcijų pokyčiai 2014 – 2018 m.

- 2014-2018 m. funkcijos tarp valdymo lygių buvo perskirstytos 7 kartus, iš jų **tik vienas decentralizacijos atvejis**.
- Lietuvoje nėra vertinama, kurio valdymo lygiu funkcijas vykdyti efektyviau (VK 2019).

SAVIVALDYBIŲ FINANSINĖ BŪKLĖ

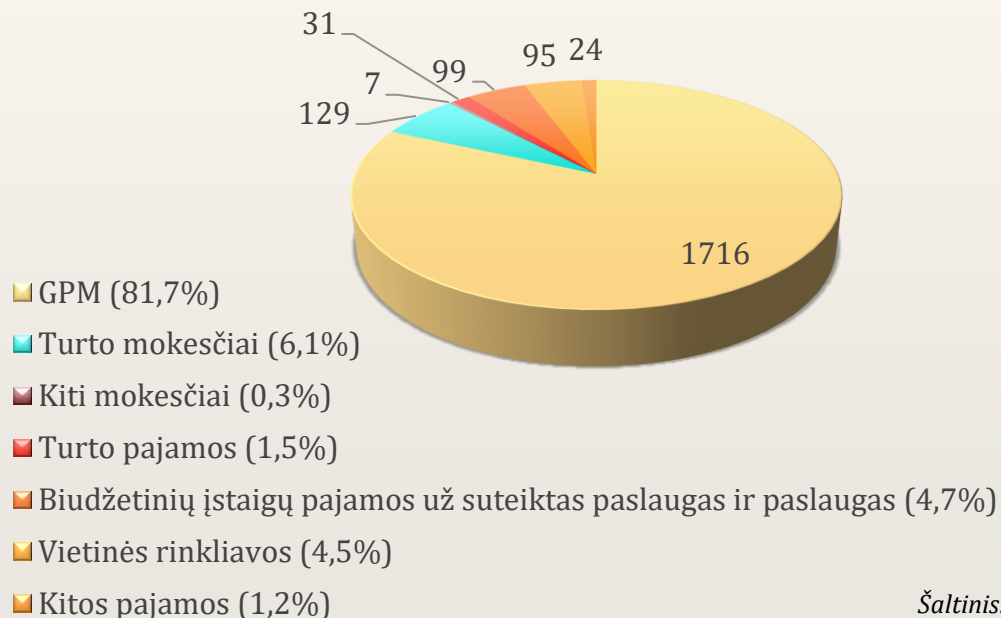
2,1
mlrd.
Eur

SB pajamos savarankiškųjų funkcijų vykdymui sudaro 15% konsoliduoto (VB+SB) biudžeto.

1,1
mlrd.
Eur

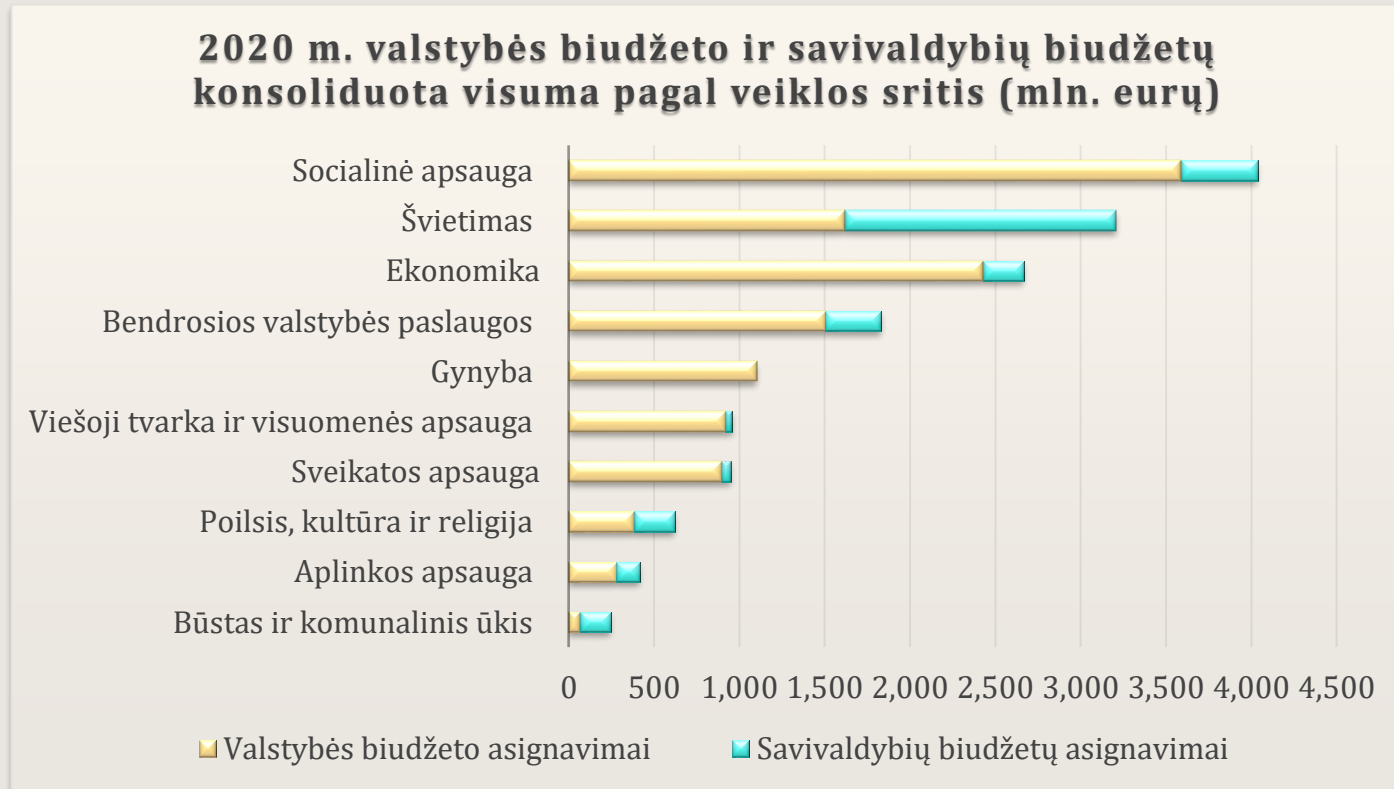
VB dotacijos valstybės perduotų savivaldybėms funkcijų vykdymui sudaro 1/3 viso SB.

2020 m. Savivaldybių biudžetų pajamos (mln. eurų) (be valstybės biudžeto dotacijų)

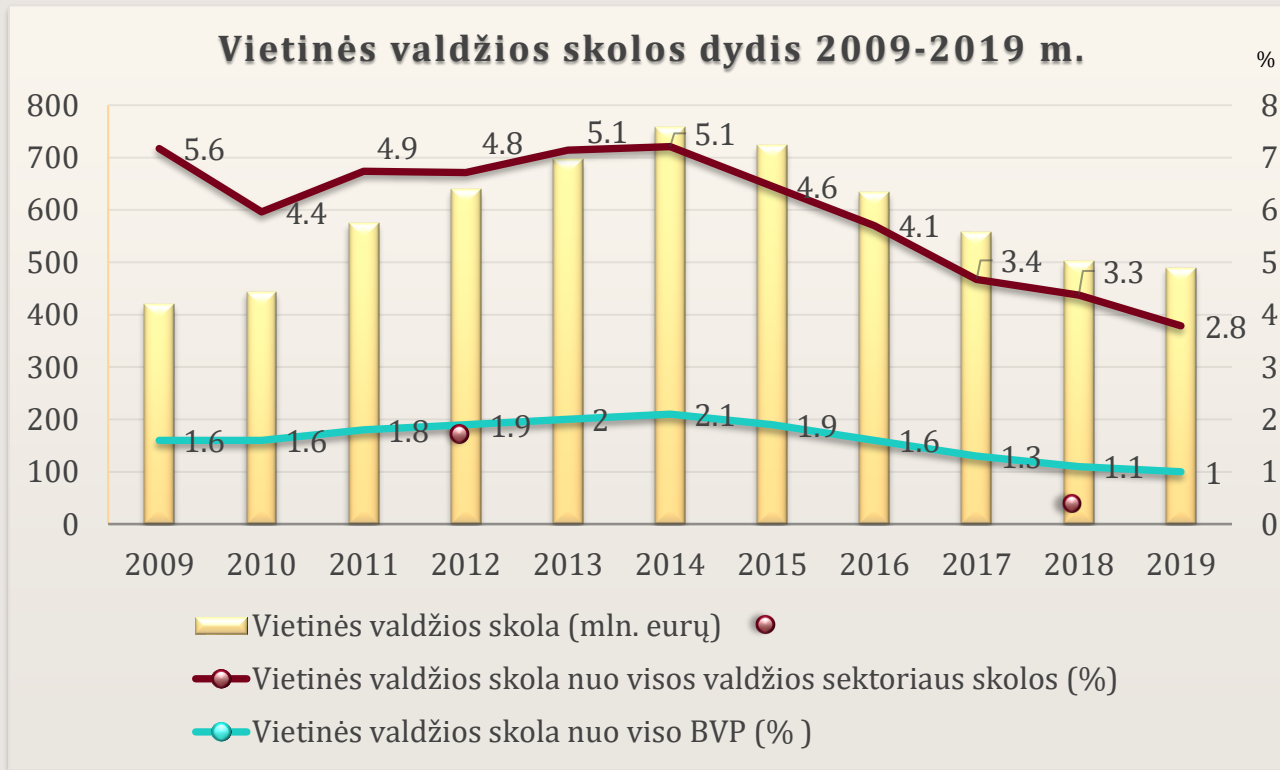

Šaltinis: FM duomenys, 2020

9-IOSE IŠ 10 VEIKLOS SRIČIŲ DAUGIAUSIAI FUNKCIJŲ VYKDO IR DIDŽIAUSIAS FINANSAVIMAS SKIRIAMAS CENTRINEI VALDŽIAI

SAVIVALDYBIŲ FINANSŲ BŪKLĖ

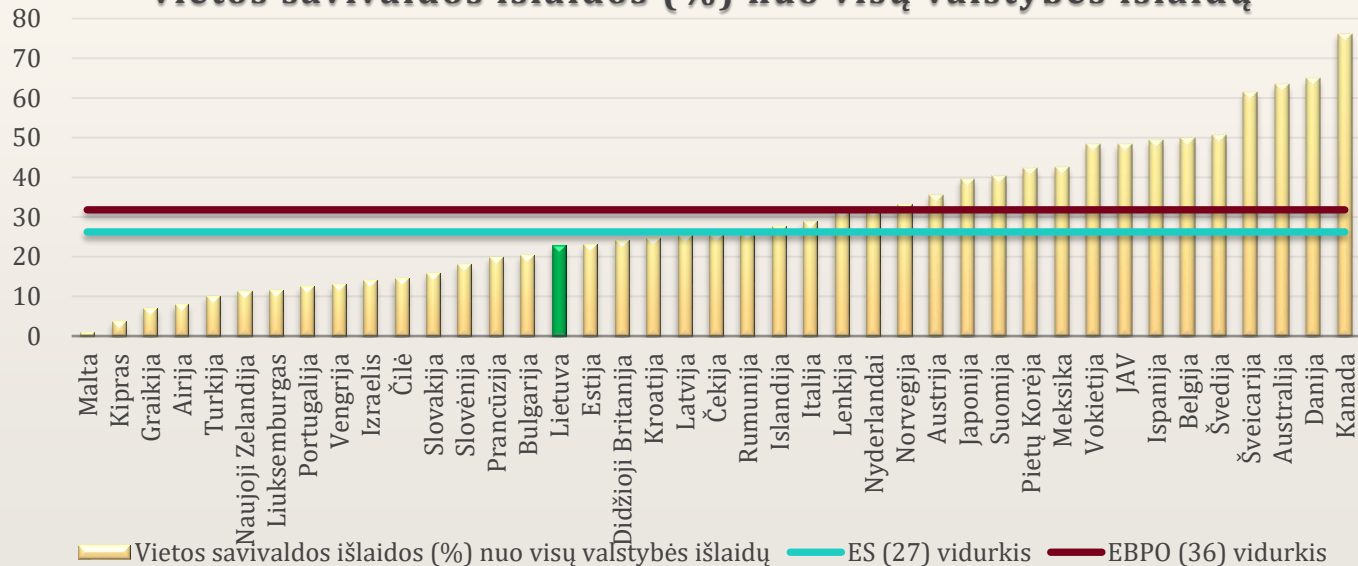
SAVIVALDOS SAVARANKIŠKUMO RIBOJIMAI

- **Viena griežčiausių savivaldos skolinimosi taisyklių ES:** Fiskalinės drausmės indekse Lietuvai 3 vieta iš 28 (EK 2018).
- **Ribota savivaldybių galimybė rinkti vietinius mokesčius:** pajamos iš vietinių mokesčių – iki 10 % visų savivaldybių pajamų.
- **Centrinės valdžios sprendimų nulemti savivaldybių pajamų netekimai kompensuojami tik iš dalies.** 70 % GPM netekčių naštos tenka valstybės biudžetui, o 30 % – savivaldybių biudžetams.
- **Savivaldybės negali disponuoti nepanaudotomis ir sutaupytomis biudžeto lėšomis:** nepanaudotų lėšų grąžinimo taisyklė.
- **Neužtikrinamas pakankamas valstybės perduotų savivaldybėms funkcijų finansavimas.**
- **Ribojamos savivaldybių galimybės disponuoti valstybine žeme, esančia jų teritorijoje.**

Ribotas savivaldybių finansinį savarankiškumą dėl didelio centralizuoto pajamų persikirstymo masto, vietinių mokesčių trūkumo bei dotacijų dominavimo pajamų struktūroje (1/3 viso savivaldybių biudžeto).

Būtinas naujas požiūris ir priemonės, nukreiptos į savivaldybių finansinio savarankiškumo didinimą, siekiant išlaikyti fiskalinį tvarumą.

Decentralizacijos lygis Lietuvoje, ES ir EBPO šalyse: vietos savivaldos išlaidos (%) nuo visų valstybės išlaidų

Tai yra Jūsų vadinami „tėvų ir vaikų santykiai“ - kai vaikui tiksliai pasakoma, ką jis turi daryti su duodamais pinigais, yra dar šiek tiek kišenpinigių, tačiau ir jiems vaikas gauna daugybę nurodymų, kaip juos išleisti.“ - EBPO vyr. ekonomistas H. Bloechliger

- Unitarinis valdymas su didelėmis savivaldos laisvėmis ir atsakomybėmis (savivalda turi 535 funkcijas)
- Savivaldybės **pačios organizuoja savo administravimą, finansus ir priežiūrą** (savivaldos skola neribojama)
- Savivaldos **pajamų autonomija** (~50 % iš vietos mokesčių; ~20 % valstyb. subsidijos)
- Regioninis ir funkcinis bendradarbiavimas: švietimas, sveikatos apsauga, viešasis transportas

- Decentralizuotas unitarinis valdymas su **stipria centrinės valdžios ir savivaldos partneryste** (*co-government*).
- **Aukšta fiskalinė drausmė** (savivaldos skola - 0,32 % BVP, leidžiama - 3 %)
- Regioninis bendradarbiavimas privalomas (pvz., darbo rinkos regionai) ir savanoriškas dėl paslaugų teikimo optimizavimo.
- 20 % savivaldos pajamų iš vietos mokesčių.

- Viena iš **daugiausiai pažangos decentralizacijoje** pastaraisiais metais padariusi EBPO šalis.
- 2017 m. teritoriniais savivaldybių pokyčiais **pradėta administracinė reforma**, toliau keičiamas savivaldybių finansavimas ir funkcijos.
- Didele dalimi vadovaujasi **Suomijos** modeliu.

2020/07/15

Savivaldybių apklausa (vykdoma)

TIKSLAS: Savivaldybių iššūkių, poreikių ir pasiūlymų dėl savarankiškumo stiprinimo tyrimas. Surinkti duomenys taps pagrindu sprendimų formuluotėms bei derybų argumentams.

ANKETOS PILDYMAS: 2020/06/22 – 2020/07/10

TEMOS:

- Funkcijų pasiskirstymas, vykdymas ir finansavimas
- Savivaldybių finansinis savarankiškumas
- Tarpinstitucinis, tarpsavivaldybinis bendradarbiavimas

2020/09/03

Regionų forumas 2020

Vieta: Lietuvos Respublikos Prezidentūra

Data: rugsėjo 3 d., 11:00-17:30

Forumu siekiame:

- aktualizuoti didesnio savivaldos vaidmens ir atsakomybės svarbą valstybėje;
- stiprinti centrinės valdžios ir vietos savivaldos partnerystę;
- pristatyti pasiūlymus dėl savivaldybių savarankiškumo stiprinimo (priemonių planą);
- pasirašyti bendradarbiavimo memorandumą *„Dėl glaudesnio centrinės ir vietos valdžios bendradarbiavimo stiprinant savivaldos savarankiškumą ir atsakomybę“*.

Potencialūs partneriai: VRM, LSA

Regionų forumo eiga

1 DALIS (DARBINĖ): 11:00 – 14:00, Kolonų salė

11:00 – 11:30 Dalyvių atvykimas

11:30 – 11:45 Forumo atidarymas

11:45 – 12:30 Pranešimas ir panelinė diskusija (*tbc*)

12:45 – 14:00 Pasiūlymų dėl savivaldos savarankiškumo stiprinimo (priemonių plano) pristatymas, diskusija

Dalyvauja: LRS ir LRV atstovai, LR Prezidento patarėjai, viceministrai ir ministerijų atstovai, **merai** ir LSA atstovai, socialiniai partneriai, ekspertai.

14:00 – 15:00 Pietūs

2 DALIS (OFICIALIOJI): 15:00 – 17:30, Baltoji salė

15:00 – 15:30 Sveikinimo žodžiai, įžanginiai pranešimai.

Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda, Ministras Pirmininkas Saulius Skvernelis, Vidaus reikalų ministrė Rita Tamašunienė, LSA Prezidentas Mindaugas Sinkevičius.

15:30 – 16:30 Pagrindinis pranešimas (*EBPO decentralizacijos ekspertas Hansjoerg Bloechliger – tbc*) ir panelinė diskusija.

16:30 – 17:30 Bendradarbiavimo memorandumo pasirašymas, bendra nuotrauka.

Dalyvauja: LR Prezidentas, Premjeras, europarlamentarai, ministrai, **merai**, politinių partijų lyderiai ir kiti svečiai.

Ačiū už dėmesį!

Skaidrilė Grigaitė –
Mockevičienė

skaidrile.grigaite@prezidentas.lt
+370 615 29987

Dovilė Sujetaitė

dovile.sujetaite@prezidentas.lt
+370 627 35250

Vytautas Vaitiekūnas

vytautas.vaitiekunas@prezidentas.lt
+370 679 70729

Rėda Brandišauskienė

reda.brandisauskiene@prezidentas.lt

